

Nr 42

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till virkesmätningsslag.

Genom en den 25 mars 1966 dagtecknad proposition, nr 98, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till virkesmätningsslag.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en ny virkesmätningsslag ersätter den nuvarande lagen om virkesmätning från år 1947. Enligt förslaget skall, liksom hittills gällt, både kvantitets- och kvalitetsmätning av köpvirke utföras efter skogsstyrelsens föreskrifter. I övrigt föreslås åtskilliga förenklingar i regleringen av virkesmätningen. Bestämmelserna avses gälla endast i fråga om sågtimmer av barrträd samt massaved. En långtgående liberalisering föreslås för att underlätta mätningsslagens anpassning till olika branschintressen. Det nuvarande systemet med statlig auktorisation av virkesmätningsslag föreslås upphävt liksom det officiella besvärsinstitutet med kontrollnämnder.

Lagförslaget

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse.

Förslag till virkesmätningsslag

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Virkesmätning, som avser sågtimmer av barrträd eller massaved och som är ämnad att ligga till grund för beräkning av vederlag för virket, skall utföras enligt föreskrifter som skogsstyrelsen meddelar.

Konungen äger förordna att visst slag av virke skall undantagas från tillämpningen av denna lag eller att lagen skall omfatta även virke av annat slag än som anges i första stycket.

2 §.

Med virkesmätning avses i denna lag bestämmande av virkets stycketal, dimensioner, volym eller vikt samt bedömande av virkets beskaffenhet och lämplighet för avsedd användning.

3 §.

Bryter någon uppsåtligen eller av oaktsamhet mot 1 §, dömes till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1967, då lagen den 20 juni 1947 (nr 270) om virkesmätning skall upphöra att gälla. I fråga om klagan över auktoriserad mätning som verkställt före den nya lagens ikraftträdande äga äldre bestämmelser alltjämt tillämpning.

Inledning

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 oktober 1960 erhöll skogsstyrelsen i uppdrag att göra en översyn av gällande bestämmelser och organisation inom virkesmätningens område. Med skrivelse den 20 maj 1965 har styrelsen framlagt resultatet av översynen i betänkandet »Lagstiftningen om virkesmätning och dess tillämpning» (Stencil Jo 1965: 5).

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av statskontoret, riksrevisionsverket, domänstyrelsen, kommerskollegium, skogshögskolan, skogsvårdsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län, Forskningsstiftelsen Skogsarbeten, Svenska pastoratens riksförbund, Svenska Lasttrafikbilägareförbundet, Skogs- och Lantarbetsgivareföreningen, Riksförbundet Landsbygdens Folk (RLF), Svenska Skogsarbetareförbundet, Svenska sågverksföreningars riksförbund och Träindustrins branschorganisation (TIBO), Svenska Propsexportörernas Förening samt virkesmätningrådet, till vars yttrande anslutit sig Skogsindustriernas Samarbetsutskott, Sveriges Skogsägareförbund, Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund, Föreningen Skogsbrukets Arbetsgivare, Sydsvenska virkesföreningen, Nordsvenska virkesföreningen samt Svenska Plywoodföreningen. Kommerskollegium har bifogat yttranden av flertalet handelskammare.

Gällande bestämmelser

Mätning av virke innebär i regel att man med särskilda redskap bestämmer yttermåtten på avverkat virke och med ledning av erhållna värden beräknar kubikinnehållet exempelvis i ett antal stockar eller en trave massa-

ved (kvantitetsmätning). Mätningen innefattar tillika ett bedömande av virkets beskaffenhet (kvalitetsmätning).

De grundläggande bestämmelserna om virkesmätning är meddelade i lagen den 20 juni 1947 (nr 270) om virkesmätning. Denna lag är en fullmaktslag, enligt vilken Kungl. Maj:t på särskilda skäl äger förordna, att mätning av virke skall utföras enligt föreskrifter som meddelas av Kungl. Maj:t eller skogsstyrelsen. Genom kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 271) med förordnande jämlikt lagen den 20 juni 1947 om virkesmätning, m. m. (förordnandekungörelsen) har Kungl. Maj:t förordnat att mätning av vissa angivna virkeslag skall ske enligt skogsstyrelsens föreskrifter.

En redogörelse för de viktigaste bestämmelserna i virkesmätningenslagen och förordnandekungörelsen lämnas i propositionen s. 4—6.

Skogsstyrelsens utredning och förslag m. m.

Beträffande innehållet i skogsstyrelsens utredning och förslag samt de däröver avgivna remissyttrandena får utskottet hänvisa till propositionen s. 6—22.

Departementschefen

Virkesmätningen har sedan länge varit föremål för särskild lagstiftning. Denna har vid olika tillfällen omarbetats i anslutning till den fortgående utvecklingen inom skogsnäringen. F. n. gäller lagen den 20 juni 1947 (nr 270) om virkesmätning.

Expansionen inom näringslivet under senare år har i hög grad omfattat även skogsbruket och skogsindustrin. Dessa svarar tillsammans för ett årligt bruttoproduktionsvärde som överstiger 10 miljarder kr. och för omkring en tredjedel av landets hela export. Huvuddelen av allt avverkat virke blir föremål för mätning i en eller annan form. Enhetlig och korrekt mätning har stor betydelse för en sund prisbildning på skogsprodukter. Inom skogsbruket pågår en intensiv utveckling och rationalisering, som till stor del berör avverkningsmetoderna. I takt därmed har även teknik och metoder för virkesmätningen utvecklats. Det har mot denna bakgrund befunnits lämpligt att ompröva även lagstiftningen på området.

Skogsstyrelsen har efter utredning lagt fram förslag till ny lag om virkesmätning. Under utredningsarbetet har samråd skett med företrädare för olika intressenter på skogsbrukets och skogsindustrins område. Enligt samstämmig uppfattning bör ordning och reda inom virkesmätningen upprätthållas genom enhetliga regler för mätningens utförande. Den allmänna meningen är att tillämpningen av sådana regler alljämt bör äga stöd i lag.

Med hjälp av frivilliga krafter, främst virkesmättningsföreningarna har byggts upp ett vitt förgrenat och väl fungerande system för virkesmättningsverksamheten. Det är allmänt omvittnat att en väsentligt bidragande faktor därvid varit det stöd som lagstiftningen på området genom åren kunnat ge. Med hänsyn härtill och till nyssnämnda uppfattning inom skogsnäringens egna led anser jag att virkesmätningen fortfarande bör regleras genom bestämmelser utfärdade med stöd i lag.

Mätning företas av såväl köpvirke som virke från egen skog eller avverkningsrätt. Lagen ger möjlighet att reglera dels virkesmätning som är avsedd att ligga till grund för bestämmande av vederlag för köpvirke, dels mätning av virke som förädlare avverkat på grund av avverkningsrätt. Det har inte satts i fråga annat än att den förra möjligheten alltjämt bör finnas. Enligt skogsstyrelsens förslag slopas däremot bestämmelsen i fråga om virke som avverkats med avverkningsrätt. Detta gillas av de flesta remissinstanserna. Även jag biträder förslaget i denna del.

Enligt nuvarande lag äger Kungl. Maj:t förordna att mätning av virke i de fall som lagen anger skall utföras enligt föreskrifter som Kungl. Maj:t eller skogsstyrelsen meddelar. Sådant förordnande har gällt alltsedan lagens tillkomst. För framtiden torde lämpligen kunna direkt i lagen utsägas att mätningen skall utföras enligt särskilda föreskrifter. Mättningsreglerna har i alla år utfärdats av skogsstyrelsen, och samtliga remissinstanser biträder förslaget att så alltjämt skall ske. Ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter synes inte längre fylla någon uppgift.

Avgörande för verkningarna i praktiken av en reglering av virkesmätningen är urvalet av de virkessortiment på vilka mättningsreglerna skall tillämpas. F. n. gäller att ett fyrtiotal olika sortiment skall mätas enligt skogsstyrelsens föreskrifter. Styrelsen föreslår, med instämmande från de flesta remissinstanserna, att urvalet begränsas till de ojämförligt vanligaste sortimenten, nämligen dels sågtimmer av barrträd och dels massaved av barrträd eller lövträd. Mot detta förslag har jag intet att erinra. Den precisering av sortimenten som begärts från remisshåll kan med fördel göras i föreskrifterna för mätningen.

I enlighet med vad jag nu anfört förordar jag att en ny virkesmätning lag antas och inleds med en bestämmelse av innehåll att virkesmätning, som avser sågtimmer av barrträd eller massaved och som är ämnad att ligga till grund för beräkning av vederlag för virket, skall utföras enligt föreskrifter som skogsstyrelsen meddelar. Det torde inte behöva utsägas att styrelsens beslut om föreskrifter efter besvär kan omprövas av Kungl. Maj:t.

Som skogsstyrelsen framhållit kan regleringen i en krissituation behöva utvidgas till att avse även andra virkessortiment än de nyssnämnda. Å andra sidan kan utvecklingen inom virkesmätningen också föranleda behov av begränsningar. Genom särskild bestämmelse i lagen bör Kungl. Maj:t därför få befogenhet att förordna om ändring i fråga om sortimenten.

Liksom gällande lag bör den nya lagen vidare innehålla en definition av begreppet virkesmätning. Skogsstyrelsens förslag i denna del har inte mött några invändningar vid remissbehandlingen. I nära anslutning till förslaget förordar jag en bestämmelse av innehåll att med virkesmätning avses bestämmande av virkets stycketal, dimensioner, volym eller vikt samt bedömmande av virkets beskaffenhet och lämplighet för avsedd användning.

I frågan huruvida virkesmätning alltid måste omfatta även bedömmande av virkets kvalitet är meningarna delade. Vissa företrädare för bl. a. sågverksindustrin hävdar att reglerna i detta hänseende bör vara dispositiva och således träda i tillämpning endast i den mån kvaliteten på ett virkesparti enligt köpeavtal skall ligga till grund för beräkningen av priset på virket. Från andra håll påyrkas stor frihet för branschens egna organisationer att inom större pris- och mätningsområden själva bestämma i vad mån avtalsfrihet bör råda i fråga om kvalitetsmätningen. Den meningen har även framförts att tvingande kvalitetsmättningsregler skall gälla endast för sortiment som till stor del brukar mätas även utom virkesmättningsföreningarna.

Skogsstyrelsen har i sitt betänkande dragit upp de huvudprinciper som styrelsen anser sig böra följa när den fastställer nya eller ändrade föreskrifter för virkesmätningen. Styrelsen har därvid bl. a. funnit det möjligt att lämna större spelrum för enskilda överenskommelser. Över dessa riktlinjer har remissinstanserna undantagslöst uttalat sin stora uppskattning. Även enligt min mening är tiden nu inne att genomföra en rätt långt gående liberalisering. Styrelsen kan därvid givetvis bl. a. föreskriva att mättningsreglerna i viss omfattning inte är tvingande för parterna. En sådan lättnad bör, som påpekats från branshhåll, komma i fråga särskilt i fall när tillämpning av bestämmelser om kvalitetsbedömning är obehövlig med hänsyn till innehållet i avtalet mellan säljare och köpare. Jag vill också med hänsyn till de betydande kostnaderna för virkesmätningen understryka angelägenheten av att föreskrifterna inte framtvingar användning av mer komplicerade mättningsmetoder än som är oundgängligen nödvändigt. I likhet med ett antal remissinstanser anser jag att sådana undantagsbestämmelser inte bör meddelas som anknyter till speciella kvalifikationer hos de enskilda parterna.

Enligt gällande lag äger Kungl. Maj:t förordna att virkesmätning skall utföras av auktoriserat organ. Lagen upptar vidare regler för meddelande av auktorisering och om klagorätt över auktoriserad mätning. Med stöd av bemyndigandet har Kungl. Maj:t förordnat att virkesmätning skall utföras av auktoriserat organ, om det påfordras av den vars rätt är beroende av mätningen. Samtliga virkesmättningsföreningar har auktoriserats. Den helt övervägande mättningsverksamheten inom föreningarna är emellertid inte den auktoriserade utan den s. k. frivilliga virkesmätningen. Antalet fall då någon begärt auktoriserad mätning är ringa och har under perioden 1963—1965 varit endast tre. Överklagande har sedan år 1947 skett i blott två fall, det senare år 1954.

I likhet med skogsstyrelsen och de flesta remissinstanserna anser jag ifrågavarande bemyndigande för Kungl. Maj:t numera ha fyllt sin egentliga uppgift, nämligen att på frivillighetens väg åstadkomma en över hela landet verksam organisation för korrekt, enhetlig och opartisk mätning. Virkesmätningssammanslagningarna har vunnit respekt och stadga inom sitt verksamhetsfält. Det synes därför inte längre finnas anledning att bibehålla ett statligt auktoriseringsförfarande. I den mån auktorisering alltjämt anses böra förekomma synes förfarandet lämpligen böra handhas av branschen själv så som sker på andra håll inom näringslivet. Om det med auktoriseringen sammanbundna fullföljdssystemet anses böra bibehållas, synes även detta med fördel kunna organiseras av branschen själv. Jag är inte beredd att tillstyrka skogsstyrelsens förslag att låta kostnaderna för ett fullföljdssystem bestriidas med statsmedel.

I anslutning till önskemål från remisshall förordar jag att den nya lagen får träda i kraft den 1 september 1967.

Lagrådet

Lagrådet har beträffande det dit remitterade förslaget till en början hemställt, att 3 § överförs till 1 § och att 4 § erhåller beteckningen 3 §. Ifrågavarande ändringar har vidtagits.

Vad angår definitionen av begreppet virkesmätning i 2 § har lagrådet vidare anfört, att hinder inte torde föreligga mot att verkställa bedömning av kvantiteten av olika virkesposter helt genom fri uppskattning utan användande av någon metod som brukas vid virkesmätning. Lagrådet har ansett detta komma till klarare uttryck om i definitionen, i anslutning till vad som är fallet i 1 § av nu gällande lag, angavs att det bestämmande av stycketal, dimensioner, volym eller vikt som avses är sådant som sker genom räkning, mätning eller vägning. Lagrådet har förordat, att stadgandet ändras i enlighet härmed.

Departementschefen

I anledning av lagrådets yttrande angående definitionen av begreppet virkesmätning i 2 § har departementschefen vidare anfört följande.

Enligt 1 § tredje stycket i gällande lag om virkesmätning förstås med virkesmätning bl. a. bestämmande av virkets stycketal och dimensioner såvitt det sker genom räkning och mätning. Dessa två metoder motsvarade vid lagens tillkomst vad som då allmänt brukades när det gällde att bestämma kvantiteten av olika virkesposter. De senaste årens snabba utveckling inom skogsbruket och skogsindustrin har emellertid omfattat också metoderna

för virkesmätning. Ett intensivt arbete bedrivs f. n. inom branschen med försök och utveckling av helt nya sådana metoder. Allteftersom dessa visar sig ge godtagbara resultat för bestämmande av virkets kvantitet bör de få komma i tillämpning. Likaväl som de konventionella metoderna bör de nya tillämpas enhetligt och följa de föreskrifter skogsstyrelsen efter samråd med berörda branschintressenter kan finna skäl att meddela. På grund härav har såväl i skogsstyrelsens förslag som i det till lagrådet remitterade förslaget begreppet virkesmätning i fråga om kvantiteten utformats så att därmed förstås bestämmande av virkets stycketal, dimensioner, volym eller vikt, medan de metoder varigenom kvantiteten bestäms inte särskilt angetts i lagtexten. Innebörden av det remitterade förslaget är således att, om över huvud taget kvantiteten skall bestämmas i samband med en överlåtelse av virke, detta bestämmande skall ske på föreskrivet sätt. Lagrådet har emellertid uttalat, att enligt det remitterade förslaget hinder inte torde föreligga mot att verkställa bedömningen av kvantiteten av olika virkesposter helt genom fri uppskattning utan användande av någon metod som brukas vid virkesmätning, samt förordat att metoderna mätning, räkning eller vägning skulle anges i lagtexten. Härvid är emellertid att märka att just uppskattning ehuru enligt noggrant bestämda normer utgör ett viktigt inslag i de moderna metoderna för kvantitetsbestämning. Det kan förväntas att detta inslag kommer att öka i snabb takt under den fortsatta utvecklingen av virkesmätningstekniken och därvid behöva kombineras också med andra metoder än dem som nu brukas vid virkesmätning. Något behov av särskilt utrymme för en helt fri uppskattning synes inte föreligga, och önskemål här om har inte heller uttalats i lagstiftningsärendet. Jag är således inte beredd att tillstyrka någon inskränkning av metodurvalet i enlighet med vad lagrådet förordat. Den nyss angivna innebörden av det remitterade förslaget kommer enligt min mening klart till uttryck i den föreslagna lagtexten. I sammanhanget kan ånyo betonas vad skogsstyrelsen anfört om att styrelsens nya tillämpningsbestämmelser skall omfatta endast grundreglerna för mätningen och att de inte kommer att göras mera ingripande än som är oundgängligen nödvändigt.

Utskottet

I propositionen föreslås att en ny virkesmätningsslag ersätter den nuvarande lagen om virkesmätning från år 1947. Enligt förslaget skall kvantitets- och kvalitetsmätning, som skall ligga till grund för beräkning av vederlag för virke, utföras enligt föreskrifter som skogsstyrelsen meddelar. Bestämmelserna föreslås gälla endast för sågtimmer av barrträd och masaved av barrträd eller lövträd. De nuvarande bestämmelserna om att mätning, som syftar till att ge underlag för beräkning av avverknings- och

transportkostnader och liknande, skall utföras enligt skogsstyrelsens föreskrifter avses upphöra att gälla. Definitionen av begreppet virkesmätning moderniseras. En långt gående liberalisering föreslås för att underlätta mätningsreglernas anpassning till olika branschintressen. Det nuvarande systemet med statlig auktorisation av virkesmätningens organ föreslås upphävt liksom det officiella besvärsinstitutet med kontrollnämnder.

Lagrådet har ansett att hinder inte föreligger mot att bedöma kvantiteten av olika virkesposter helt genom fri uppskattning utan att använda någon metod som brukas vid virkesmätning. Lagrådet har i anledning därav föreslagit visst tillägg till definitionen av begreppet virkesmätning i 2 §.

Såsom departementschefen anfört innebär den föreslagna lagtexten att, om kvantiteten över huvud taget skall bestämmas vid en överlåtelse av virke, skogsstyrelsens föreskrifter skall iakttas. Något behov av en helt fri uppskattning synes inte föreligga, och önskemål härom har inte heller uttalats i lagstiftningsärendet. Enär uppskattning enligt noggrant bestämda normer utgör ett viktigt inslag i de moderna metoderna för kvantitetsbestämning, kan metodurvalet inte inskränkas på sätt lagrådet förordat. På grund härav och då utskottet ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag får utskottet därför hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 98.

Stockholm den 10 maj 1966

På tredje lagutskottets vägnar:

HANS LEVIN

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Göran Karlsson*, Svante Kristiansson, Nils-Eric Gustafsson, Åkesson, Herbert Larsson*, Lidgard och Ernulf*;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, fru Torbrink*, herrar Grebäck, Hedin, Persson i Tandö, Johansson i Öckerö* och From.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.